

FELJTON Nana Palinić: »Riječka kazališta« (4)

Općinsko kazalište (HNK Ivana pl. Zajca)

Nakon što je početkom 1883. godine donesena odluka da se sruši staro Gradsko kazalište i izgradi novo, bilo je potrebno odrediti lokaciju za gradnju. Razmatrana su tri terena – na Dolcu (danas prostor omeđen Trgom Republike i ulicama F. Kurelca, Erazma Barčića i Korzom), na Andrejšćici (na mjestu današnjeg Riječkog nebodera) i na trgu Ūrmeny (današnja lokacija). Premda su gradski vijećnici bili skloni terenima na Dolcu i Andrejšćici, od njih se odustalo zbog prevelikog iznosa potrebnog za otkup zemljišta i zahvata u prostoru koji su uključivali rušenje više zgrada i izradu visokih potpornih zidova. Odabrano je besplatno gradsko zemljište na trgu Ūrmeny, premda su svi bili svjesni da je riječ o lošem, naplavnom i nasutom tlu na kojem su moguće i poplave. Odlučeno je i da će se u novo kazalište uvesti najsigurnija – električna rasvjeta.

Nakon što je obznanjeno da se planira gradnja novog kazališta, gradonačelniku Giovanniju Ciotti obratio se tršćanski arhitekt Ruggero Berlam, s ponudom da izradi projekt kazališta, ali je gradsko zastupstvo za projektante ipak odabralo bečke arhitekta Ferdinanda Fellnera i Hermana Gottlieba Hellmera, s kojima je već bio uspostavljeno kontakt. Bila je riječ o renomiranom ateljeu koji je iz sebe imao desetak izvedenih kazališta, od kojih su posljednja bila ona u Brnu i Temišvaru. Riječki su vijećnici bili posebno impresionirani kazalištem u Brnu, podignutom na prostranom trgu okruženom širokim ulicama. Njegova je vanjština bila izvedena u stilu neorenesanse, a unutrašnjost u neobaroku, a bilo je to i prvo kazalište u koje je atelje uveo električno osvjjetljenje.

24 grupe radova

Projektirani program za novo kazalište definirali su stručnjaci Tehničkog ureda i službenici Magistrata. Bilo je predviđeno da novo kazalište ima kapacitet od 1.200 mjesta i da ukupan trošak, zajedno s osvjjetljenjem ne prijeđe sumu od 300.000 fiorina. Ugovor s projektantima sklopljen je sredinom veljače 1883., a bio im je povjeren i kompletan nadzor nad izvedbom, za što je određen honorar od šest posto investicije. Početkom travnja arhitekt Fellner prezentirao je idejni projekt pred Municipalnom delegacijom, nakon čega je projekt

der Hintsche i Ferdinand Brodbeck, koji je prethodno nadzirao gradnju kazališta u Segedinu.

Klimt na stropu

Broj radnika na gradilištu kretao se između 110 i 280, radilo se često i noću, uz svjetlost baklji, što je izazivalo proteste stanara okolnih zgrada. Vremenske neprilike, osobito učestale kiše, usporavale su gradnju. Istodobno se rušilo Gradsko kazalište, uređivao trg i okolne ulice. Isprva se za zidove koristio kamen starog kazališta, a kasnije isključivo opeka, pa su radovi napredovali brže. U rujnu je završena gradnja zidova, a u listopadu je zgrada bila pod krovom. U drugoj fazi dovršavana je unutrašnjost i radena plastika pročelja, u čemu je sudjelovao niz obrtnika i umjetnika. Reljef u timpanonu izradili su bečki kipari Kaufungen i Fritsch, dok je četiri figurale grupe na

Arhitekt Fellner prezentirao je idejni projekt pred Municipalnom delegacijom, nakon čega je projekt bio izložen tri dana u municipalnoj sali na uvid javnosti. Dojam je bio dobar, posebno je istaknuta ljepota pročelja, unutarnji raspored i sigurnost publike koju su jamčila brojna stubišta. Jedina zamjerka bila je vezana uz to što nije bila predviđena plesna dvorana, koja je postojala u Gradskom kazalištu

Detalj zapadnog pročelja

pročelju izveo venecijanski kipar Augusto Benvenuti, do tada angažiran na obnovi crkve sv. Vida.

Štuko dekoraciju gledališta i skulpture u unutrašnjosti izradili su bečki kipari Völkel i Silberbauer i Santo Barbieri iz Rijeke, ličilačke radove, pozlatu i oslikavanje željezne zavjese slikar J. Kott, a scenografiju Pietro Bertoja. Stropne slike – alegorije religiozne glazbe, opere, vojne glazbe, opere, koncertne glazbe i plesa – izradili su Gustav i Ernst Klimt i Franz Matsch. Bečka tvrtka Kremenezky, Mayer & Co. ugradila je električnu instalaciju. Usprkos više uspješnih probi rasvjete, upravo na dan otvorenja došlo je do kvara na elektromotoru te je svečanost odgođena za sutradan, 4. listopada 1885. Premda su prvi eksperimenti s električnim svjetlom u Rijeci bili izvedeni još 1881., Općinsko kazalište bila je prva javna građevina u Rijeci s ugrađenom električnom rasvjetom.

Historicističko zdanje

Općinsko kazalište usavršeni je primjer najraširenijeg kazališta historicističkog razdoblja, neorenesansne vanjštine i neobarokne unutrašnjosti. Arhitekti su pri oblikovanju vanjštine primijenili klasični motiv pročelja hrama (Tempelfronta), ranije korištenog na kazalištima u Beču, Budimpešti i Brnu, na koje riječko kazalište posebno nalikuje.

Karakterizira ga jasna prostorna artikulacija triju glavnih funkcionalnih područja: zapadnog u kojem su ulazni i zajednički prostori, središnjeg u kojem je auditorij i istočnog uz pozornicu. Glavni ulaz blago je uzdignut u odnosu na te-

ren, smješten ispod altane na stupovima – to je ujedno svečani pješak i kolni prilaz. Iza njega nalazi se nešto poddimenzioniran foaje kazališta, iz kojeg se pristupa u parter i lože. Zbog štednje prostora ovdje je primijenjena i inovacija – parovi dvostrukih stubišta, uvođenih jedni u druge – jedan par koji iz foajeva vodi do loža, a drugi koji izvana vodi do galerije.

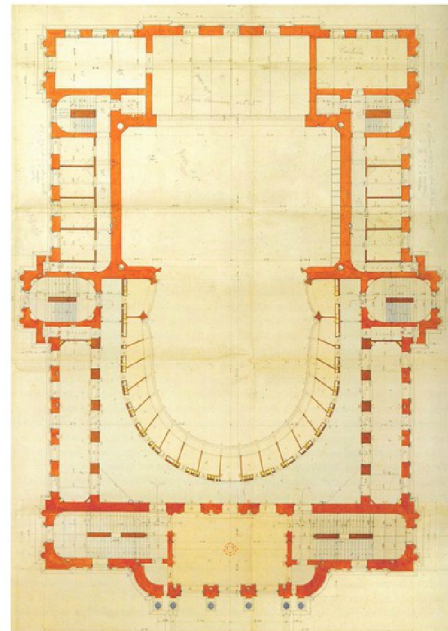
Središnji prostor zauzima auditorij potkrovnice osnove, izveden u tradiciji talijanskih baroknih kazališta. Iznad partera je sačasto gledalište s tri reda po 19 loža i prostranom galerijom. Uz ove, u svakom redu su i prostorno i oblikovno izdvojene dvostruko veće prosenijske lože. Iza portala je prostrana pozornica, s bočnim proširenjima, stražnjom pozornicom i pratećim prostorima izvođača i osoblja.

Krovnna konstrukcija izvedena je kao klasična drvena, ali ojačana čeličnim vezama i zategama, dok su za konstrukciju gledališta primijenjeni lijevano-željezni stupovi i čelične grede i to je bilo prvo takvo kazalište u Hrvatskoj. Metalni elementi su, u maniri onog doba, ostali sakriveni iza dekoracije, ali se, zbog minimalne dimenzije obloga u gledalištu, ipak osjeća prisutnost lagane vitke konstrukcije koja podupire lože. Okretna pozornica i sustavno provedena ventilacija bile su, uz električnu rasvjetu, novine po kojima je ovo kazalište u doba otvorenja bilo jedno od najmodernijih u Europi. Novi hram umjetnosti i kulture, građevina klasične ljepote, postala je i ostala spomenik i raskošni reprezentant Rijeke.

U sljedećem broju Mediterana: »Ljetna kazališta i (Amfi)teatar Ricotti – Fenice«

Pogled s pozornice prema gledalištu

Projekt Općinskog kazališta, 1883., tlocrt 1. kata